

DUTCHAK Jurij Chmielnicki Uniwersytet Narodowy
<https://orcid.org/0000-0003-0537-2316>e-mail: yrdutchak@ukr.net**SUSHCHENKO Ludmiła**Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny im. M.P. Drahomanowa
<https://orcid.org/0000-0002-2461-3739>e-mail: ludapeti@ukr.net

OGÓLNE PODEJŚCIA NAUKOWE DO ZABEZPIECZENIA JAKOŚCI KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO PRZYSZŁYCH SPECJALISTÓW W DZIEDZINIE KULTURY FIZYCZNEJ I SPORTU

Artykuł poświęcony jest teoretycznej analizie ogólnonaukowych podejść do zapewnienia jakości kształcenia zawodowego przyszłych specjalistów w dziedzinie kultury fizycznej i sportu, co pomoże określić możliwe sposoby jego doskonalenia. Zaznaczono, że stosowanie systemowych i synergetycznych podejść do zabezpieczenia jakości fachowego przygotowania przyszłych fachowców zakresu fizycznej kultury i sportu, zabezpieczy kształtowanie konkurencyjnych pracowników na współczesnym rynku pracy.

Ustalono, że stosowanie systemowego podejścia do zabezpieczenia jakości kształcenia zawodowego przyszłych specjalistów w dziedzinie fizycznej kultury i sportu znacznie rozszerza możliwości wykorzystania metod i narzędzi wiedzy naukowej z zakresu działalności pedagogicznej i pozwala rozpatrywać ten proces jako jeden podmiot, zgodnie z uczelnianym i krajowym systemem zabezpieczenia jakości systemu szkolnictwa wyższego.

Zaznaczono, że podejście synergetyczne jest obiecującym kierunkiem udoskonalenia zarządzania systemami społeczno-pedagogicznymi, skierowanymi na ich samorozwój, samoorganizację, samorząd.

Podkreśla się, że stosowanie ogólnych podejść naukowych do zabezpieczenia jakości kształcenia zawodowego przyszłych specjalistów w dziedzinie fizycznej kultury i sportu ma na celu stworzenie pewnego światopoglądu w nowej generacji kadrów zaznaczonego zakresu socjalnej polityki państwa.

Słowa kluczowe: zapewnienie jakości; fachowe przygotowania; systematyczne podejście; podejście synergetyczne.

DOI: <http://doi.org/10.31891/pcs.2022.2.5>

1. ZESTAWIENIE PROBLEMU W WYGLĄDZIE OGÓLNYM I JEGO POWIĄZANIE Z WAŻNYMI NAUKOWYMI LUB PRAKTYCZNYMI ZADANIAMI

W nowoczesnych warunkach reformy edukacji, kwestia zapewnienia jakości kształcenia zawodowego przyszłych specjalistów ma szczególne znaczenie. Narodowa Doktryna Rozwoju Edukacji podkreśla, że jednym z priorytetowych kierunków państwowej polityki w zakresie rozwoju oświaty jest stałe podnoszenie jakości kształcenia. Jakość edukacji jest narodowym priorytetem i warunkiem narodowego bezpieczeństwa państwa, dotrzymywania międzynarodowych norm i wymogów ustawodawstwa Ukraińskiego w zakresie realizacji prawa obywateli do edukacji. Jakość edukacji określana jest na podstawie państwowych standardów edukacyjnych oraz publicznej oceny usług edukacyjnych.

Pytania podwyższenia jakości szkolenia specjalistów warunkują się rozwiązaniem całego kompleksu zadań mających na celu rozwój osobistości o wysokich potrzebach i motywach moralnych, przygotowania osobistości do życia w zmiennym i sprzecznym współczesnym

świecie. Rozwiązanie tych zadań jest uwarunkowane odnowieniem systemu szkolenia specjalistów zgodnie z procesem bolońskim, modernizacją wyższych pedagogicznych instytucji edukacyjnych, które muszą zapewnić intelektualny, duchowy i moralny rozwój osobowości studenta.

Paradygmat edukacji XXI stulecia ma na celu doskonalenie przygotowania zawodowego w połączeniu z rozwojem osobistym każdego studenta. Humanistyczne podejście do doskonalenia zawodowego zakłada, że student jest aktywnym podmiotem swojej działalności, realizującym swój potencjał twórczy w toku kształcenia przedmiotowego i osobistej aktywności w praktyce podczas złożonego procesu doskonalenia profesjonalizmu.

2. ANALIZA NAJNOWSZYCH BADAŃ I PUBLIKACJI

Analiza źródeł literackich dowodzi, że problemem podwyższenia poziomu jakości edukacji w szkołach wyższych zajmowało się wielu naukowców. Problem ten znalazł odzwierciedlenie w pracach wielu naukowców krajowych (V. O. Zaichuk, I. P. Kinash, V. G.

Kremen) i zagranicznych (S. Dubovicki, L. Harvey, C. Jain).

Naukowcy poszukują optymalnych form, metod i środków uczenia się na wyższych uczelniach, sensownego wypełniania dyscyplin, konstrukcji procesu doskonalenia zawodowego, tworzenia warunków do maksymalnie pełnego opanowania kultury materialnej i wartości duchowych przez jednostkę, ujawnianie potencjału uczniów, ukierunkowywanie ich samorealizacji. Jednak pytanie określenia sposobów poprawy jakości kształcenia zawodowego specjalistów i wypracowania systematycznego podejścia do rozwiązania tego problemu dotychczas jest dyskusyjne.

3. WYBÓR NIEROZWIĄZANYCH WCZEŚNIEJ CZĘŚCI PROBLEMU OGÓLNEGO, KTÓRYM TEN ARTYKUŁ JEST DEDYKOWANY

Zwracamy uwagę, że pytanie zabezpieczenia jakości kształcenia zawodowego przyszłych specjalistów zakresu fizycznej kultury i sportu, z uwagi na jej wielokomponentowy charakter, rozpatruje się przez naukowców fragmentarycznie i nie pozwala sformować naukowo-uzasadniony system.

4. FORMUŁOWANIE CELI ARTYKUŁU

Celem artykułu jest teoretyczna analiza ogólnonaukowych podejść do zabezpieczenia jakości kształcenia zawodowego przyszłych specjalistów w dziedzinie kultury fizycznej i sportu, co pozwoli określić możliwe sposoby jego doskonalenia.

5. ZARYS GŁÓWNEGO MATERIAŁU BADANIA Z PEŁNYM UZASADNIENIEM UZYSKANYCH WYNIKÓW NAUKOWYCH

W warunkach dynamicznego rozwoju społeczeństwa, globalnej współzależności i konkurencji na rynku pracy, szczególne znaczenia ma podnoszenie jakości przygotowania zawodowego przyszłego specjalisty. W wysokiej jakości usług edukacyjnych, jak zauważył I.P. Kinash, jest "zainteresowana jest zarówno jednostka, jak i państwo, które powinno być gwarantem interesów narodowych. Oprócz tego, pracodawca jest również zainteresowany jakością kształcenia. Jakość to jedna z najważniejszych kategorii filozoficznych. Jakość kształcenia zależy, w znacznej mierze od aktywności uczących się na zajęciach, od chęci rozwoju i samodoskonalenia

każdego ucznia, od umiejętności i chęci korzystania z nabytej wiedzy itp." [6, c.365].

Na ogólnonaukowym poziomie metodologii uważamy za celowe stosowanie systemowych i synergetycznych podejść w celu zapewnienia jakości profesjonalnego szkolenia przyszłych specjalistów w dziedzinie kultury fizycznej i sportu.

W literaturze naukowej system definiuje się jako uporządkowany zbiór powiązanych ze sobą i oddziałujących na siebie obiektów (elementów), które mają na celu osiągnięcie określonego celu i pełnienie określonych funkcji.

Nam imponuje definicja podejścia systemowego zaproponowanej przez M. S. Kagana, w szczególności naukowiec zwraca uwagę, że podejście systemowe odzwierciedla ogólny związek i wzajemnie uwarunkowanie zjawisk i procesów otaczającej rzeczywistości [5, c. 19].

Biorąc pod uwagę możliwe sposoby poprawy jakości szkolenia specjalistów, N.V. Kuzmin, wyróżnia główne zasady podejścia systemowego, do których należą: integralność (pozwala rozpatrywać jednocześnie system jako całości i jednocześnie jako podsystem dla wyższych poziomów); struktura hierarchiczna (obecność wielu elementów ułożonych na podstawie podporządkowania elementów niższego poziomu elementom wyższego poziomu); strukturalizacja (pozwala analizować elementy systemu i ich relacji w ramach określonej struktury organizacyjnej); wielość (wykorzystanie modeli cybernetycznych, ekonomicznych i matematycznych do opisu poszczególnych elementów i systemu jako całości); systematyczność [8, c. 103].

Uważamy, że zabezpieczenie jakości kształcenia zawodowego przyszłych specjalistów w dziedzinie kultury fizycznej i kultury sportowej jest otwartym systemem pedagogicznym, który przewiduje zbiór powiązanych ze sobą elementów: czynników systemotwórczych, celów, zasad, uwarunkowań i podmiotów procesu pedagogicznego, treści kształcenia, formy i metody procesu pedagogicznego, środki kształcenia i wychowania, kryteria skuteczności procesu wychowawczego itp.

Jesteśmy przekonani, że zaprojektowanie efektywnego systemu pedagogicznego będzie możliwe, jeżeli zastosujemy się do pewnych stanowisk dotyczących atrybutów systemu. Do takich atrybutów współcześni naukowcy

obejmują: obecność czynników systemotwórczych, systemów regulujących i systemów wypełniających; wykonalność systemu; obecność cech integracyjnych; obecność pewnej struktury (budowy); funkcje systemu i jego elementów, które warunkują orientację systemu w celu osiągnięcia określonego rezultatu; obecność bezpośrednich i odwrotnych związków; odporność systemu na wpływy zewnętrzne, jego zachowanie.

Więc, stosowanie systematycznego podejścia do zapewnienia jakości kształcenia zawodowego przyszłych specjalistów w dziedzinie kultury fizycznej i sportu znacznie poszerza możliwości wykorzystania metod i narzędzi wiedzy naukowej z zakresu działalności pedagogicznej i pozwala uznać ten proces za jeden podmiot zgodnie z uczelnianym i krajowym systemem zapewniania jakości systemu szkolnictwa wyższego.

Szczegółowego opisu wymaga podejście synergetyczne i jego rola w trakcie zabezpieczenia jakości kształcenia zawodowego przyszłych specjalistów w dziedzinie kultury fizycznej i sportu.

Analiza literatury specjalistycznej pozwala stwierdzić brak jednej interpretacji pojęcia „synergetyki”. Tak więc V. S. Alekseevsky zauważa, że synergetyka jest interdyscyplinarną dziedziną badań naukowych, w ramach której badane są procesy przejścia od porządku do chaosu i odwrotnie (procesy samoorganizacji i samodezorganizacji) w otwartych nieliniowych środowiskach najbardziej zróżnicowana przyroda [1, s. 196]. Synergetyka, według V.S. Lutai, jest metodologią badającą ruch egzystencji i działalności człowieka od chaosu do pojawienia się ukierunkowanych trendów rozwojowych [9, c. 159].

Według A.G. Shevtsova synergetyka to teoria samoorganizacji i rozwoju otwartych systemów nieliniowych [11, c. 116].

Stosowanie w pedagogice podejścia synergetycznego, jak zauważa V.G. Kremin, pozwala spojrzeć na rozwój systemów pedagogicznych i konstruowanie procesu pedagogicznego z punktu widzenia. W przyszłości naukowiec podkreśla, że głównymi zasadami synergetyki pedagogicznej są systematyczność i interdyscyplinarność.

Podejście synergetyczne jak twierdzi S. O. Denihzna, opiera się na dominacji procesów samokształcenia, samoorganizacji, samozarządzania i funkcjonowania

mechanizmów refleksyjnych w działalności edukacyjnej. Podejście synergetyczne charakteryzuje się stosowaniem stymulujących i motywujących wpływów na podmiot, ukierunkowanych na jego autoekspresję i samodoskonalenie w warunkach współpracy i współtworzenia, otwartość na nowe wpływy pedagogiczne i społeczne [4, c. 455].

Według I. P. Annenkovej kluczowymi pojęciami podejścia synergetycznego są otwartość (cecha systemu społecznego, która wskazuje na występowanie pewnych relacji wymiennych między nim a otoczeniem); nierównowaga (stan układu otwartego, w którym zmieniają się jego parametry makroskopowe, tj. skład, struktura i zachowanie); nieliniowość (wielozmienność i nieprzewidywalność przejścia układu z jednego stanu do drugiego) [2, c.90].

Realizacja synergetycznego podejścia do zabezpieczenia jakości przygotowania zawodowego przyszłych magistrów szkół średnich w zakresie kultury fizycznej może objawić się poprzez system zasad synergetyki.

O. V. Vozniuk wyróżnia następujące zasady:

- zasada emergencji – każdy system jako całość wykazuje «efekt naddatyczny» – właściwości systemu, które nie są nieodłączne dla poszczególnych elementów tego systemu;
- zasada zachowania homeostazy - polega na utrzymywaniu programu funkcjonowania systemu w pewnych ramach, które pozwalają mu podążać za swoim cele-atraktory;
- zasada minimalnej dyssypacji realizowana jest jako dążenie do maksymalnej efektywności wykorzystania całego zestawu zasobów dla realizacji celów systemu [3, c. 75].

Ewolucyjny rozwój systemu samoorganizującego się, według M. V. Ovchinnikova, reprezentuje zmianę etapów adaptacji i rozwoju bifurkacji. Na etapie rozwoju adaptacyjnego, system, dostosowuje swoją strukturę do wpływów zewnętrznych i wewnętrznych w celu osiągnięcia swoich celów głównych i funkcjonalnych. Na etapie rozwoju bifurkacji dotychczasowa struktura organizacyjna zostaje zerwana, a na jej miejscu powstaje nowa struktura zgodnie z prawami prawdopodobieństwa [10, c. 205].

Zastosowanie synergetycznego podejścia do zapewnienia jakości kształcenia zawodowego przyszłych specjalistów w dziedzinie kultury fizycznej i sportu zapewni nie tylko opanowanie poznanej wiedzy i umiejętności prezentowanych

studentom studiów magisterskich, ale także przyswajanie nowego materiału. Pomimo pewnej standaryzacji prezentacji materiału edukacyjnego, organizacji szkolenia, obserwuje się podejście synergetyczne w indywidualnym sposobie uczenia się materiału, w opracowywaniu własnej trajektorii zdobywania wykształcenia i innych aspektach procesu edukacyjnego.

Więc, podejście synergetyczne jest obiecującym kierunkiem doskonalenia zarządzania systemami społeczno-pedagogicznymi, skierowanymi na ich samorozwój, samoorganizację i samozarządzanie.

Dlatego podejście synergetyczne w naszym badaniu koncentruje się nie tylko na tym, co istnieje, ale także na tym, co się pojawia. Interesuje go wyłanianie się porządku z chaosu i wprowadza pojęcie "bifurkacja" jako punktu rozgałęzienia, w którym otwiera się kilka możliwych ścieżek rozwoju. Punktami wyjścia tego podejścia są niestabilność, nieliniowość, samoorganizacja, otwartość, atraktor, chaos, co wskazuje na jego zasadniczą odmienność nie tylko od klasycznego, ale i nieklasycznego obrazu świata.

6. WNIOSKI Z BADAŃ I PERSPEKTYWY DALSZYCH POSZUKIWAŃ W TYM KIERUNKU

Zastosowanie systematycznego podejścia jest podstawą dla stworzenia efektywnej technologii zapewniającej jakość profesjonalnego szkolenia przyszłych specjalistów z zakresu kultury fizycznej i sportu.

Uwzględnienie głównych zapisów podejścia synergetycznego pozwala nam zidentyfikować wzorce samoorganizacji w systemie szkolenia wychowawczych specjalistów w dziedzinie kultury fizycznej i sportu.

Zastosowanie ogólnych podejść naukowych do zabezpieczenia jakości kształcenia zawodowego przyszłych specjalistów w dziedzinie kultury fizycznej i sportu ma na celu stworzenie pewnego światopoglądu w nowym pokoleniu personelu określonego obszaru polityki społecznej państwa.

Perspektywy dalszych badań obejmują uwzględnienie konkretnych podejść naukowych (akmeologiczny, kompetencyjny, osobistość-orientowany, aktywnościowy) w celu zapewnienia jakości kształcenia zawodowego przyszłych specjalistów w dziedzinie kultury fizycznej i sportu w kontekście doskonalenia szkolenia personelu, jako niezbędny warunek poprawy jakości życia w Ukrainie.

References

1. Alekseevskyi V. S. (2006) Synerhetyka menedzhmenta ustoichyvoho razvytyia [Synergy of management for sustainable development]. *Monograph*. Odessa, Manuscript. 238 p. [in Russian]
2. Annienkova I. P. (2012) Synerhetychnyi pidkhyd yak teoretyko-metodolohichna osnova vnutrishnovuzivskoho monitorynhu yakosti osvity [Synergetic approach as a theoretical and methodological basis of internal-university monitoring of education quality]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 16 : Tvorchyia osobystist uchytelia: problemy teorii i praktyky. – Collection of academic papers of the National Pedagogical Drahomanov University. Series 16: Creative personality of a teacher*. Edition 17. P. 88-93 [in Ukrainian]
3. Vozniuk O. V. (2009) Rozvytok vitchyznianoï pedahohichnoi dumky: synerhetychnyi pidkhyd [Development of native pedagogical thought: synergetic approach]. *Momograph*. Zhytomyr Ivan Franko State University publishers. 184 p. [in Ukrainian]
4. Dienizhna S. O. (2011) Synerhetychnyi pidkhyd do monitorynhu yakosti osvity [Synergetic approach to education quality monitoring]. *Vyshcha osvita Ukrainy. – Higher education of Ukraine*. Appendix 4, volume VII (25). P.452–458. [in Ukrainian]
5. Kahan M. S. (1991) *Systemnyi podkhod i humanitarne znaniye [Systematic approach and humanitarian knowledge]*. Leningrad, LSU. 384 p. [in Russian]
6. Kinash I. P. (2011) Yakist osvity yak rezultat, protses ta osvithnia systema [Quality of education as a result, process, and educational system]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy. – Collection of academic papers of National Forestry and Wood-Technology University of Ukraine*. Lviv. NFWTU publishers, Edition 21.5 P. 363-368 [in Ukrainian]
7. Kremen V. H. (2013) Pedahohichna synerhetyka: poniatiino-katehorialnyi syntezy [Pedagogical synergy: conceptual and categorical synthesis]. *Teoriya y praktyka upravleniya sotsyalnymi systemamy. – Theory and practice of social systems management*. № 3. P. 3–19. [in Ukrainian]
8. Kuzmyna N. V. (2001) Akmeolohicheskaya teoriya povysheniya kachestva podgotovki spetsyalistov obrazovaniya [Acmeology theory of the improvement of pedagogy specialists training]. Donetsk. ИЦПК publishers. 273 p. [in Russian]
9. Lutai V. S. (1996) *Filosofiya suchasnoi osvity [Philosophy of modern education]*: textbook. Kyiv. Magistr-S. 256 p.
10. Ovchynnykova M. V. (2013) Synerhetychnyi pidkhyd yak metodolohichna osnova doslidzhennia systemy pidhotovky maibutnikh uchyteliv matematyky do naukovo-doslidnytskoi diialnosti [Synergetic approach as a

methodological basis of research of the system of future mathematics teachers training to do R&D activities]. *Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Pedahohika i psykholohiia – Issues of modern pedagogical education. Pedagogy and psychology*. Edition 39(2). P. 263-271 [in Ukrainian]

11. Shevtsov A. H. (2003) Synerhetychni pryntsyipy proektuvannia pedahohichnoho protsesu yak systemy. [Synergetic principles of pedagogical process projecting as a system]. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education of Ukraine*. № 2. P. 115–119. [in Ukrainian]

Abstract

ДУТЧАК Юрій, СУЩЕНКО Людмила

ЗАГАЛЬНОАКАДЕМІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛІСТІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

У статті проведено теоретичний аналіз загальнонаукових підходів до забезпечення якості професійної підготовки студентів-фахівців фізичної культури і спорту, що сприятиме визначенню можливих шляхів її вдосконалення. Зазначено, що застосування системного та синергетичного підходів до забезпечення якості професійної підготовки студентів-фахівців фізичної культури і спорту забезпечить формування конкурентоспроможних спеціалістів на ринку праці.

Визначено, що застосування системного підходу до забезпечення якості професійної підготовки студентів-фахівців фізичної культури і спорту суттєво підвищує можливості застосування методів та інструментарію академічного пізнання у сфері педагогічної діяльності та дозволяє розглядати цей процес як єдине ціле відповідно до університетської та національної систем забезпечення якості вищої освіти.

Відзначено, що синергетичний підхід є перспективним напрямком удосконалення управління соціально-педагогічними системами, спрямованим на їх саморозвиток, самоорганізацію та самоуправління.

Автор підкреслює, що застосування загальноакадемічних підходів до забезпечення якості професійної підготовки студентів-спеціалістів фізичної культури і спорту спрямоване на формування певного світогляду у нової генерації фахівців у вказаній сфері державної соціальної політики.

Ключові слова: забезпечення якості; професійне навчання; системний підхід; синергетичний підхід.

Стаття надійшла до редакції 17.08.2022 р.

Бібліографічний опис статті:

Dutchak Y., Sushchenko L. (2022) General academic approaches to quality assurance for vocational training of student specialists in physical culture and sport. *Physical Culture and Sport: Scientific Perspective*, № 2, pp. 30-34.